

To undervisningstips med sakprosa tekstar

Av Hjalmar Eiksund og Kristin Kibsgaard Sjøhelle

1. REVOLVERINTERVJUET

Aldersgruppe: ungdomsskole

Mange nyttar høvet på starten av skuleåret til å la nye fjes intervju kvarandre. Inkluderer ein datamaskinen med nokre enkle biletprogram og litt teksthandsaming, kan ein òg arbeide med samansette tekstar.

Ein samansett tekst er ein tekst som er sett saman av ulike former tekst. Samansette, eller multimodale tekstar er tekstar som skaper mening gjennom ein kombinasjon av ulike modalitetar. I døma under er val av bilete og passande fargar, samt sideplasseringa av teksttypar med på å understreke kven intervjuobjektet eigentleg er og kva type tekst dette handlar om.

Revolverintervju med stiftepistol

Eit revolverintervju er på mange måtar prototypen på det vesle, effektive intervjuet, med kjappe spørsmål og ofte like kjappe svar. Dei døma vi viser til her er henta frå bladet *ELLE Interiør*, men er òg å finne på nettsidene til Tekstbasen, den internetbaserte sakprosasamlinga til *Nynorsk-senteret* (www.nynorssenteret.no/tekstbasen). *ELLE interiør* har interiør og møblar som tema, og for å understreke dette har journalisten valt å døype om tittelen til *stiftepistol-intervju*. Intervjuobjektet vi viser til er jazzsongaren Beate Slettevoll Lech i jazzduoen Beady Bell.

Oppstart av undervisningsøkta

Start med å sjå på intervjuet med *Bella Donna* – anten på PC eller fargekopi – og gjer elevane merksame på kva ulike typar tekst som er i bruk. Kva er det som gjer teksten til ein vekebladtekst? Er sidetal, namnet *ELLE* og namn på forfattar og fotograf synleg nokon stad? Kvar er ingressen og bilettekst plassert? Er bruken av fargar tilfeldig, eller er det noko som går igjen? Er det t.d. tilfeldig at skjørtet til Beady Bell er i same blåtonen som augene hennar? Kva med tittelen?

Alle desse ulike verkemiddela er med på å gjere teksten interessant å lese, og det er gjennom å gjere elevane merksame på slikt, at omgrepet samansett tekst verkeleg kjem inn i biletet.

Intervju

Elevane får i oppgåve å lage eit liknande intervju av arbeidsmakkeren og teksten skal sjølvstøtt vere på nynorsk. Ein kan godt bli einige om kva spørsmål ein vil bruke i fellesskap. Dette kan vere med på å lette intervjusituasjonen for elevane, og det kan òg gjere det enklare for kvar einskild å lese gjennom alle intervju og dermed danne seg inntrykk av heile klassa.

STIFTEPISTOLINTERVJU

Kjeteleg glad i?
Denne lampen eg fann i Utapia på Grünerløkka. Eg skulle egentleg ikkje ha noko, men eg klarte ikkje å gå forbi, og enda opp med å bere den rundt i løkka heile dagen.

Rotehovud eller ordensmenneske?

Eg er nok eit ordensmenneske. Fordi det er ganske kaotisk inne i meg, likar eg å ha orden på utsida. Men det er ei utfordring, spesielt med ei lita dotter på 1 3/4 år, som synast det kjekkaste i verda er å trykke brunosten ned i golvet ...

Handy eller dandy? Kanskje begge deler? Eg har pussa opp ein del, men står meir for oppmålinga enn sjølve saginga. Eg bestemmer kor skapet skal stå, men det er kanskje ikkje eg som bygger det, for å seie det slik.

Minimalisme eller maksimalisme?

I denne ordensmenneske hang up-en min er der nok eit snev av minimalisme. Men det kjem litt an på. Ta balkongen min, for eksempel. Der tar eg det maksimalistiske heilt ut, med mange store puter, fleire tepper på golvet, lykter og urter. Litt 1001 natt-stemming!

Ikea, R.O.O.M. eller Fretex? Ei salig blanding. Eg kan ikkje bestemme meg for ein ting, då blir det frykteleg kjedeleg. I min heim, som sikkert består av 80 prosent arva møblar, går det ikkje an å seie enten det eine eller det andre.

Frå ein til ti, kor oppteken er du av interiør?

Eg er ganske høgt oppe, men eg får ikkje dyrka interessa så mykje som eg vil. Eg har flytta ganske mykje i barndomen – eg er skilsmissebarn – og var alltid veldig opptatt av å ha mi eiga hule. Så om eg ikkje heng på ein tiar, så kanskje ein åttar?

Kva drøyer du om?

Eg er egentleg ikkje så drøymete av meg. Verkelegheita er så bra at eg treng ikkje drøyme. Slik som no, for eksempel, med nyttgitt plate og ein heil sommar fylt med turné og konsertar. Kven treng drøymar då?

Største wow-augeblikk?

Åh, jøss. Det er så mange wow-ar rundt omkring, at eg klarar ikkje å velje. Korleis rangere dei opp mot kvarandre? Nei, det var vanskeleg.

Største lidenskap?

Musikk er hundre prosent lidenskap for meg. Det er snakk om å leve eller ikkje leve, stort meir lidenskapeleg kan det vel ikkje bli. Eg er nok generelt ein livsnyttar, og er frykteleg glad i interiør og i å lage mat. Men lidenskap, sånn langt inne i margen, det er musikk for meg. □

Beady Belle er ute med albumet Belvedere og turnerar verda – og litt i Noreg – i sommar. Sjekk www.beadybelle.com

Kjelde til inspirasjon?
Wurlitzer-en min. Den har lyd av melankoli og 70-tal. Eg har laga mange fantastiske låtar på denne!

Affeksjonsverdi?

Barneseriset mitt som eg åt frå då eg var lita. Ein dag skal dottera mi òg gjere det. Men ikkje enno. Foreløpig er plast tryggast ...

Heilt suveren?

Operasangerinna Cecilia Bartoli. Eg likar eigentleg ikkje opera, men eg meiner ho syng jazz. Då eg såg eit bilde av ho, der blikket hennar åt meg opp, måla eg dette.

Endt? Ringen som far ga mor mi, og som eg sett på handa hennar i mange år. Så fekk eg den, og er så glad i den!

Balkongen?

Den eg fann i Egypt. Eg likar at balkongen vere innbydande og at gæstene versten litt overdådig.

Deilig liten ting? Third hand-veska eg kjøpte i Berlin. Det var så mykje fint i den butikken eg fann ho at eg kunne gått ut med fire-fem stykke. Men denne vann!

Prikk over i-en?

Bryllaupsskåa mine. Eg hadde eigentleg kjøpt nokre andre, men då eg fann desse var dei perfekte.

Fotografering

Bilete høyrer med. Om ikkje skulen har digital-kamera ledige, har mange elevar i dag eigne mobilar med kamera. Ein kan t.d. ta bilete av kva som fins i sekken, i pennalet, kva klede ein nyttar, sko, briller, lekseboksider etc. Eit poeng må vere å skaffe seg eit omfangsrikt inntrykk av kven intervjuobjektet er – òg gjennom bileta.

Vidare arbeid

Ferdigstillinga av intervjuet skjer på datamaskinen. Etter å ha importert bileta frå kameraet/mobil-kameraet og plassert dei i teksten, kjem turen til redigeringa. I dei vanlegaste teksthandsamarane (MS Word og OpenOffice) fins det vertøy for topp- og botntekst, storleik og fargeval av teksten. I tillegg er det mogleg både å forstørre og forminske bileta. Vel ein òg å la teksten flyte fritt, kan ein plassere bileta kvar ein ønskjer i teksten. Eitt av måla kan vere å få intervjuet til å likne mest mogleg på stiftepistolintervjuet i dømet.

2. ARBEID MED NYNORSKE REKLAMAR

Aldersgruppe: ungdomsskole

Ein måte å opne nynorskaugene til elevar på, er å la nynorsken dukke opp på stader du elles ikkje møter han. Reklamar er vanlegvis ein sjanger med få nynorske føredøme. Nynorsksenteret har likevel samla nokre i Tekstbasen, og desse kan vere greie å vise til i førearbeidet. Gode døme kan vere bokstavkjeksreklamen til Sætre kjeks eller Playmo-

reklamen til www.ruteinfo.net. Begge bruker nynorsk – av ulike grunnar. Eitt av måla med dette undervisningstipset kan vere å gjere elevane merksame på at val av skriftspråk kan vere eit verkemiddel i reklameproduksjonen.

Oppstart og klassesamtale

Ta til med ein klassesamtale over kva som kjenne-teiknar ein god reklame, og om nynorsk i utgangspunktet har noko i reklame å gjere. Gå deretter igjennom nokre kjende reklamar og diskuter saman med elevane kva verkemiddel som er i bruk ved kvart av dei. Til dømes kan bruk av fargar, tekst-plassering, tema for reklamen, reklamemotto, humor, ulike poetiske verkemiddel som rim, rytme, litterære sitat etc., gjenbruk av kjende bilete og ulike påstandar som «dette produktet gir deg sjølvtilitt og...». I samarbeid med elevane kan de bli einige om ei liste med kriterium over kva som bør vere med i ein god reklame.

Døme henta frå tekstbasen:

- Det litterære sitatet: Ooooh, vi reiser saman
Reklame for www.ruteinfo.net
- Gjenbruk av kjende bilete:
Epleferda i Hardanger
Reklame for Tine Juice
- Fargebruk: Ingen har meir **bær** og færre kaloriar
Reklame for Lerum jordbærsyltetøy
- Påstandar: Bokstavkjeks forskjellbehandlar ikkje. Reklame for Sætre bokstavkjeks

Pararbeid med bilete og teksthandsamar

Elevane får så i oppgåve å lage ein eigen reklametekst kombinert med eit bilete henta frå Internett. Aktuelle bilete kan enkelt bli funne på nettstader som www.flickr.com – ein nettstad for deling av bilete – eller www.ibiblio.org – ei alfabetisk oversikt over kjende kunstnarar frå heile verda med fotografi av bileta deira. Dette gir deg som lærar eit godt høve til å problematisere opphavsrett og referanseplikta ein har som brukar av nettressursar.

Som i arbeidet med revolverintervjuet i undervisningstipset over, er det mange måtar å handsame bileta på i program som MS Word og OpenOffice. Nokre elevar treng truleg ei rask innføring i korleis dette kan gjerast, men erfaringsmessig tek dei fleste dette ganske kjapt. Dersom elevane har annan programvare tilgjengeleg må dei sjølvstundt kunne bruke han òg.

No skal reklameteksten ferdigstillast. Han skal skrivast på nynorsk og følgje dei kriteria som klassa vart einige om timen i førevegen. Den ferdige reklamen sender så elevane over til læraren, som klargjer resultatata for vising på storskjerm.

Presentasjon og elevvurdering

I siste del av arbeidsperioden presenterer elevane reklamane for kvarandre. Det kan vere nyttig å la elevane evaluere kvarandre med utgangspunkt i kriterium ein er einige om på førehand. Ein god strategi er å la elevane konsentrere seg om kva dei andre har fått til. Kritikkk bør ein sjeldan ta i plenum. Å få reklamen sin blåst opp i storformat på skjermen og vurdert av andre opp mot allment godkjende kriterium er både viktig og motiverande. Elevane får presentert og vurdert arbeidet for resten av klassa. I tillegg er den umiddelbare responsen på eit arbeid uvanleg i skolen og ekstra motiverande.

NYNORSK

I desse forslaga til undervisningsopplegg er samansette tekstar og treninga i nynorsk gjennomgåande tema. Nynorsk kan fort bli eit usynleg skriftspråk utanfor skolen, anten ein har bokmål eller nynorsk som opplæringsmål. Det er derfor lurt å bruke nynorske døme i populære tema. Det å nytte nynorske brukstekstar i samansette tekstar, som reklame og intervju, kan vere eit flott springbrett til vidare diskusjonar kring språklege førebilete, språkleg påverknad og ikkje minst språkleg identitet. God nynorskopplæring er ein sjølvstundt del av god norskopplæring.

NETTRESSURSAR
www.nynorsksenteret.no/tekstbasen
Bruk søkefunksjonen og skriv inn *Stiftepistol* og/eller *Reklame*.